

CORESPONDENȚA LUI GEORGE MOROIANU – ÎNTRE PERSONALITATE ȘI SOCIETATE

dr. Ruxandra MOAȘA NAZARE*

Key words: George Moroianu, academic professor, Brasov, letters.

Studii. Născut în 1870 la Satulung (Săcele), lângă Brașov, dintr-o familie de oieri-mocani înrudiți cu Densușienii și cu familia Popea, George Moroianu a făcut studiile primare în comuna natală. A urmat liceul românesc la Brașov, Institutul Superior de Comerț din Anvers (1889) și Școala superioară de științe politice din Paris (1892) pe care o absolvă în 1895. Studiile universitare le încheie la Tübingen, unde a obținut doctoratul în științe economice și politice în 1897, cu teza *La loi agraire de 1864 et l'état du paysan en Roumanie*. La Anvers s-a afirmat în mișcarea de emancipare națională a românilor transilvăneni, devenind președintele secției locale a Ligii Culturale, înființată în 8/20 martie 1891 la îndemnul lui Simion Mehedinți, delegatul ligii în principalele orașe europene unde studiau tineri români. La Paris a continuat să fie președinte al secției Ligii Culturale și a desfășurat o amplă activitate propagandistică în favoarea românilor transilvăneni, pentru drepturile lor naționale, și de critică a regimului minorităților în dubla monarhie.

Cariera. În 1898 s-a stabilit în România, ca funcționar superior în Ministerul domeniilor, agriculturii, industriei și comerțului, ulterior la Ministerul de Externe. Acesta l-a numit atașat economic pe lângă consulatul român din Marea Britanie în 1907, apoi consul al României la Londra în 1908 și atașat comercial pentru Germania, Austro-Ungaria și Italia, cu reședința la Viena. Aceeași funcție a îndeplinit-o și pentru Elveția între anii 1913-1914, iar din 1917 pentru Rusia, cu sediul la Odesa. În 1918, ca reprezentat al românilor din Transilvania, și-a desfășurat activitatea la Departamentul propagandei din Ministerul englez de externe. În același an a devenit membru al Comitetului Unității Naționale din Paris și după 1 decembrie 1918 a fost ales secretar general al afacerilor externe pe lângă președinția Consiliului Dirigent. Activitatea politică în străinătate a încheiat-o în calitate de consilier tehnic al delegației României pentru Conferința de pace de la Paris (1919-1920) și membru al Comisiei coloniale și a minorităților de la Geneva din 1920, unde a susținut egalitatea în drepturi a naționalităților din România.

În 1921 a devenit profesor universitar de economie la Academia de înalte studii comerciale și industriale din Cluj, pe care a condus-o ca rector între anii 1929-1936. În această calitate a înființat revista de specialitate și cultură economică *Observatorul social-economic*, care a apărut între 1931-1938. În 1939 s-a pensionat și s-a retras la Săcele, unde s-a dedicat scrierii memoriilor și unei monografii a localității natale. S-a stins în 1945, la Brașov.

A publicat lucrări științifice, politice și literare: *La loi agraire de 1864 et l'état du paysan en Roumanie* (Stuttgart, 1898), *Legăturile noastre cu Anglia* (Cluj, 1923), *Luptele de emancipare a românilor din Ardeal în lumina europeană* (București, 1929), *Les Lutttes des Roumains Transylvains pour la liberté et l'opinion européenne* (Paris, 1933), *Chipuri din Săcele* (București, 1938), studii de specialitate în revista "Observatorul social-economic" și articole de presă¹.

Corespondența. George Moroianu a purtat o bogată corespondență de timpuriu, din perioada studiilor, cu personalitățile politice mai cu seamă, dar și cu cele culturale ale timpului. O enumerare

* Biblioteca Județeană „George Barițiu”, Brașov

¹ Reperele principale ale biografiei lui George Moroianu se află în studii documentate, generale și speciale: Victor Jinga, *Viața și activitatea profesorului G. Moroianu*, în „Observatorul social-economic”, nr. 1, 2, 3, 1945, p. 231-233; Mircea Băltescu, *Contribuția lui George Moroianu la făurirea statului național român unitar*, în „Cumidava”, IV, 1970, p. 227-247; Victor Jinga, *Din publicistica economică și literară a lui George Moroianu*, în „Cumidava”, IV, 1970, p. 249-267 și Olivia Moraru, *Din preocupările etnografice ale lui George Moroianu*, în „Cumidava”, IV, 1970, p. 269-279.

a numelor corespondenților săi dă seamă de dimensiunile activității sale epistolare, de rolul său în elita politică a epocii și de activitatea febrilă, de propagandist pe care a desfășurat-o. Printre destinatarii și respondenții scrisorilor sale se numără Gr. T. Brătianu, I. Lupulescu, S. Periețeanu-Buzău, V. A. Urechia, S. Mehedinți, Al. Vaida-Voevod, I. Rusu-Șirianu, G. Mironescu, I. Ursu, I. Blaga, N. Lupu, I. Maniu, R. Rosetti, Andrei Bârseanu, Ion Bianu, V. Goldiș, I. și Emilia Rațiu, G. Bogdan Duică, Elena și Francisc Hossu-Longin, Al. Lapedatu, D. A. Sturdza etc. La acestea se adaugă corespondența în limbi străine, purtată cu W. Steed, R. W. Seton Watson, Clemence Rose ș.a.².

Date fiind cariera, posturile pe care le-a ocupat și funcțiile pe care le-a îndeplinit, firesc, corespondența lui George Moroianu aparține categoriei corespondenței oficiale, diplomatice și politice. Dar ea este mai mult decât atât, deoarece G. Moroianu a dovedit zel în cadrul atribuțiilor de serviciu și a avut o viziune largă asupra misiunii sale. Astfel, el a furnizat informații economice, politice și de presă despre România, relațiile și imaginea ei, în țările unde a servit interesele statului român. A organizat întâlniri cu oameni politici, de afaceri și de presă, a creat evenimente, a comunicat articole ziarelor, a urmărit dezvoltarea legăturilor cu filoromânii, inclusiv o dimensiune culturală prin susținerea artiștilor, traducerilor de cărți, expozițiilor, a colectat informații și materiale de presă. Scrisorile sale sunt expresia atât a muncii sale în cadrul îndatoririlor de diplomat, cât și a unui angajament personal și a convingerilor profunde care l-au mînat în acțiunile inițiate de el.

Scrisorile sale abundă de informații diverse, politice mai ales, consemnând reacția față de atitudinea guvernelor străine vizavi de România, observarea atentă a presei, mișcarea românilor pentru drepturi naționale. Există un permanent schimb reciproc de știri care se succede în ritmul precipitat al scrisorilor, cu chestionări din partea tânărului student, apoi a diplomatului, adresate profesorilor, colegilor, prietenilor și mai târziu protectorilor și șefilor ierarhici. Este un adevărat circuit cultivat cu asiduitate, iar prin intermediul acestei rețele se comunică și se află toate noutățile, interesante sub orice aspect, cultural, educațional, editorial, dar mai ales politic. De fapt, scrisorile se dovedesc un mijloc esențial de informare, alături de un alt canal important pentru aceasta, cel al presei. Ziarele sunt comentate, iar din presa străină se decupează de obicei articolele referitoare la România scrise de jurnaliști ori publicate de funcționarii români. Acestea sunt colectate, organizate și transmise prin corespondență Bibliotecii Academiei Române pentru a se păstra într-o arhivă: „Vă trimit două file din *Neue freie Presse* pe care le-am luat cu mine din Viena și în care veți vedea admirabila scrisoare a lui Björnsterne Björnson în chestia «fabricării de maghiari», precum și un răspuns sarbăd și perfid ticluit de vrun salariat al guvernului din Budapesta. Lucrurile acestea știu că le colecționați cu multă grijă la Academie așa că odată poate să ne prindă bine în acțiunea noastră în Englitera”³. Faptul arată responsabilitate, căci se urmărea și justificarea muncii depuse, precum și evaluarea eficienței ei, dar și un anume simț al istoriei.

Epistolele includ date bogate relative la evenimente imediate și la proiectele politice, scrise detaliat, precis, cu amănunte ilustrative. Se fac propuneri, se sugerează idei și direcții de acțiune, se relatează ultimele demersuri, ceea ce relevă un accentuat caracter militant al scrisorilor. De fapt, mare parte din corespondența oficială și politică a lui G. Moroianu este corespondența unui militant și a unui priceput propagandist, care a reușit în epocă să mobilizeze spiritele și să creeze curente de opinii. Avea un dar aparte de a căuta, găsi, atrage ziaristi și intelectuali străini pentru cauza românească, de a organiza evenimente, dezbateri, întâlniri și serbări de succes, fiind un maestru șef al protocolului și un combatant al imaginii. De pildă, aflat la Viena, în compania jurnaliștilor italieni, încerca să creeze un prilej de a se vorbi despre România în presa străină și să exploateze conjunctura politică internațională favorabilă, așa cum relatează prietenului său, Alexandru Vaida-Voevod: „Vreau să-ți comunic ceva ce-ți va face plăcere. Este vorba de o anchetă a presei italiene în chestia românilor din Transilvania ce am pus-o la cale și iată cum. Alaltăieri fiind împreună cu câțiva prieteni, corespondenți vienezi ai ziarelor *Corriere de la Sera*, *Giornale d'Italia*, *L'Italia* etc.,

² Cităm mai jos principalele antologii epistolare privitoare la George Moroianu: *Scrisori către Ioan Bianu*, ediție și note de Marieta Croicu și Petre Croicu, volumul II, *Documente literare*, București, Editura Minerva, 1975, p. 342-435; *Corespondența lui George Moroianu (1891-1920)*, vol. I, *Scrisori primite, în limba română*, ediție îngrijită, introducere, note și comentarii de Șerban Polverejan, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981.

³ *Scrisori către Ioan Bianu*, doc. 2, 10/23 noiembrie 1907, Bruxelles, p. 344.

care mi-au spus că vor să meargă în Galiția să facă o anchetă în chestia polonezilor și rutenilor. Izbit puțin de scurtimea lor de vederi, căci în momentele de față nu e chestia poloneză și ruteană care primează, ci pentru orice om cu puțină inteligență politică, chestia românească trebuie scoasă acum la suprafață, ea este și trebuie să fie cea care se impune atenției și cercetărilor oamenilor politici din Europa și aceasta mulțumită prestigiului politic și înălțării morale cu care România iese din acțiunea ei din Balcani. De aceea nu am ezitat să spun cele de mai sus amicilor mei italieni, sfătuindu-i că cel mai bun lucru ce ar putea să-l facă acuma ar fi o anchetă la fața locului în privința situațiunii politice a românilor din Ardeal și deci să abandoneze proiectul lor de călătorie în Galiția și să se ducă mai bine în Transilvania și România. În țară ar avea de studiat, pe lângă chestia românească, și proiectele economice viitoare ale României în Peninsula Balcanică care interesează și pe Italia, cu care noi trebuie să mergem pe viitor, mai mult ca oricând, mână în mână nu numai în cele politice, ci și în cele economice”⁴.

Cât despre arta sa în organizarea ceremoniilor, ilustrativă este primirea misiunii universitate franceze în 1919, pe care o relatează aceluiași corespondent, Al. Vaida-Voevod: „i-am condus pe la instituțiunile noastre culturale și bisericești, pe urmă le-am arătat împrejurimile Sibiului – băile Ocna – care le-a plăcut mult și le-am aranjat o mică serbare la Săliște unde într-un cias am putut aduna lumea de la câmp grație energiei prietenului nostru Dr. Comșa, prefectul județului. Serbarea de la Săliște a reușit admirabil. Corul frumoaselor săliștence și voinicilor sălișteni a intonat cu o precizie remarcabilă Marseilleza și câteva doine și cântece românești. Apoi învățatul protopop al Săliștei, dr. Lupaș, le-a ținut un splendid discurs pe latinește, salutând călduros pe frații Gali, pe aceste meleaguri ale descendenților lui Traian. Eu sunt inovatorul cu discursurile latinești în asemenea împrejurări. Rândul trecut când am fost aici cu ziaristii interaliați tot la serbarea din Săliște, căci Săliștea este satul nostru model, așa putea zice satul nostru reclamă pentru toți străinii care trec pe aici, cum frații noștri ardeleni nu cunosc limba franceză decât foarte rar, am propus lui Lupaș să salute pe ziaristi în limba strămoșilor noștri comuni și a făcut aceasta o impresie excelentă. Vercesi a răspuns printr-o caldă improvizație tot în limba strămoșului Cicero. Așa s-a întâmplat și la venirea Ministrului Statelor Unite și a fost bine”⁵. Diplomația sa era dublată de un temperament activ, angajat, entuziast, fapt observat de Ioan Bianu în lungimea și tonul scrisorilor⁶.

Correspondența sa este nu numai oglinda relațiilor profesionale, oficiale și politice. În rândurile sale se găsesc date personale, familiale. De fapt, toate aceste amănunte însoțesc și dublează relațiile strict oficiale și întăresc legătura dintre emitent și destinatar. Atenția acordată zilelor onomastice și sărbătorilor, micile atenții și servicii, grija pentru familie, buna stare și reușita ei, interesul față de starea de sănătate consolidează relațiile. Legăturile personale facilitează comunicarea oficială, iar reușitele profesionale confirmă încrederea personală. Adesea, rudele sunt folosite ca un canal, principal ori secundar, de obținere și verificare a informațiilor, alături de profesori, colegi de generație, șefi.

Datorită conținutului extrem de bogat în date care luminează capitole istorice, această corespondență are o însemnătate documentară aparte, deși ea nu și-a propus special aceasta. Desigur, ea are un apăsător caracter subiectiv, rezultat din implicarea personală a emitentului, care își expune pozițiile proprii față de evenimente ori persoane, ideile și mijloacele de acțiune. Se conturează astfel mai deplin atitudinea acestuia și dialogul purtat, lectorii asistând la un proces de modelare continuă și la schimbul de opinii. Din acest motiv considerăm că scrisorile lui G. Moroianu se situează la granița dintre memorialistică și document. Expresia aparține Cornелиei Bodea și redă întocmai această caracteristică, furnizând date esențiale despre istoria unei epoci, despre mentalitățile societății, dar și despre rolul unei individualități precum George Moroianu.

Stilul epistolar al lui George Moroianu este marcat de precizie, expunere detaliată, nuanțată, directă și în același timp diplomată. În momentele de maximă tensiune din anii 1919-1920, scrisul este ușor surescit și corespondența se remarcă prin lungimea ei, scrisorile devenind rapoarte și memorii. De remarcat că emitentul verifică și corecta, tăia, ștergea, adăuga texte explicative.

⁴ Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov, Colecții Speciale, fond Corespondență Alexandru Vaida-Voevod, nr. 3640, scrisoare datată 26 iulie/7 august 1913.

⁵ *Ibidem*, nr. 3628, 28 iunie 1919, Sibiu.

⁶ *Correspondența lui George Moroianu...*, doc. XVII, 30 ianuarie/21 februarie 1908, București, p. 30.

Totul contribuia la portretizarea lui G. Moroianu „ca un om de acțiune, hotărât și intransigent, care, fără a excela ca om de idei, ca ideolog sau om de concepție, precum contempranii săi Aurel C. Popovici, S. Mehedinți ș. a., a știut să ducă lucrul bun până la sfârșit, a știut să înfăptuiască la modul concret o idee, dacă a găsit-o utilă cauzei, indiferent de sorgintea și proveniența ei.”⁷

GEORGE MOROIANU’S LETTERS – A MIRROR OF RELATIONS BETWEEN SOCIETY AND PERSONALITY

This paper has as its main aim to analyse and make a survey on the correspondence belonging to George Moroianu, attempting to define it from the point of view of relation between the author and his society. The work is based on the letters already published and at the same time on those not yet published and kept in the archive of the Public County Library of Brasov. His correspondence has an emphasized official and diplomatic character because he wrote mostly from the positions of his missions and tasks. We have to remark the correspondents of George Moroianu’s: there were mostly and especially statesmen, members of political parties and different associations and cultural institutions, journalists, professors and librarians etc., all of them having important roles in society and being able to influence power and its decisions. Because of their specific character, Moroianu’s letters are very rich in political, economical, cultural information, being a real important historical source for the history of that epoch and society. It is possible that his letters can be considered as sources between memories and documents. He provided with abundant news and at the same time he showed a particular interest to collect information about foreigners’ opinion about Romania. He had ideas and initiative, he created new contacts and links with the supporters of Romania, he organized different events and used each opportunity to promote the image of the country. His diplomacy was accompanied by a real talent to organize different feasts and presentations. The letters mirror his enthusiasm, this attitude of involvement and his deep belief in the ability to influence history and people. Despite of their official and precise character, Moroianu’s letters have however a personal one and mirror even his personal and close relations with the correspondents. In fact, the official communication was much more favoured by the personal links. In that manner, Moroianu’s correspondence is very suggestive for a particular connection and influence between society and personality.

⁷ *Ibidem*, p. 11.